

Királyi zászló jár elől

A böjti idő második hetében énekünk, a *Királyi zászló jár elől* (EÉ 189) a keresztet mint győzelmi jelvényt, fővezéri lobogót (vexilla) láttatja velünk, s ezt a keresztet szólítja meg. De ahogy egy zászló előtt tisztelegve sem a tárgy előtt hajolunk meg valójában, hanem az általa jelzett hatalom előtt, úgy ez az ének sem magát a keresztet, hanem a halált a halálával legyőző Krisztust dicsőíti.

A szöveg alapját adó latin himnuszt (*Vexilla regis prodeunt*) Venantius Fortunatus (536–610) alkotta, akit az európai irodalom történetében az utolsó klasszikus római költőként emlegetnek. Versében megtartja az ambrozián himnuszok egyszerűségét, a jambikus lüktetést, a nyolc szótagú sorokat, de szívesen használ rímeket, alliterációkat is. Alkalmi költeménye (eredetileg egy kereszttereklye Poitiers-be való érkezését köszöntötte 569-ben) már a 9. századra bekerült a hivatalos liturgiába: a böjti idő végén a szerzetesek minden este elénekelték.

A reformáció zenei eredményeire válaszul a 17. században a római egyház is erősíteni igyekezett a nemzeti nyelvű éneklést. Magyarországon a *Cantus Catholici* énekeskönyv az egyik legfontosabb gyűjteménye a megújított énekeknek; ezt a verset latinul és magyar fordításban is közli egy gregorián himnusz dallammal.

Az énekeskönyvünkben található dallam más, nem gregorián, és talán éppen azért született az ezerhatszázad elején, hogy a hajlításokban gazdag gregorián énekek helyett könnyen megszólaltatható, ritmikus dallamává lehessen több himnusznak is. (Első megjelenése: *Lengyel Kancyonál* 1636; Magyarországon: *Cantus Catholici* 1651; később a *Vietorisz-kódexben* trombitaduó.) Hiszen a négysoros versszakokból, nyolc szótagos sorokból álló versforma annyira általános az egyházi énekköltészetben, hogy egy-egy ilyen szerkezetű dallamra szinte bármelyik ambrozián himnusz ráénekelhető. Nem csodálkozhatunk tehát, hogy a *Cantus Catholici*-ben e dallam alá egy latin nyelvű Mária-himnusz került.

A dallam első evangélikus forrása Magyarországon egy kéziratot győri korálkönyv a 18. századból. Itt a *Jesu dulcis memoria* (Jézus, édes emlékezet – EÉ 360) himnusz kapcsolódik hozzá. Az 1955-ben megjelent kibővített *Dunántúli énekeskönyvbe* került bele először Sík Sándor Királyi zászló-fordításával ez a dallam. Érthető, hogy a szerkesztők teológiai megfontolásból kihagyták a vers csúcspontjának számító 6. versszakot (latinul: *O crux ave spes unica*): „Ó, Kereszt, áldunk, szent remény, / a szenvedés ez ünnepén, / kérünk, kegyelmet adj nekünk, / add vétünkért vezeklenünk.” A protestáns gondolkodástól idegen lehet mind a kereszt túlzott megszemélyesítése, mind a vétkekért való vezeklés gondolata. Tanulságos ilyen szemmel összevetni Sík Sándor fordítását a korai protestáns fordítással (*Keresztyének, örvendezzünk*, GyLK 660): éppen a kereszt megszólítását kerüli el ez utóbbi, s a kérdéses 6. versszakban Jézust nevezi meg egyetlen váltságként.

BENCE GÁBOR